

І. В. Ніколаєва,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ТЕРИТОРІАЛЬНА ВАРІАТИВНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ТА ПРАГМАКОГНІТИВНОМУ АСПЕКТАХ

Стаття присвячена соціальній та територіальній варіативності американського варіанту англійської мови. Аналізуються мовні зміни та їх причини з позицій соціолінгвістики, прагматики та когнітивної лінгвістики та підкреслюється тісний зв'язок мови та суспільства.

Ключові слова: американський варіант англійської мови, соціолінгвістика, прагмакогнітивний та лінгвокультурологічний аспект мовлення.

ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ВАРИАТИВНОСТЬ АМЕРИКАНСКОГО ВАРИАНТА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ И ПРАГМАКОГНИТИВНОМ АСПЕКТАХ

Данная статья посвящена социальной и территориальной вариативности американского варианта английского языка. Анализируются языковые изменения и их причины с позиции социолингвистики, прагматики и когнитивной лингвистики и подчеркивается тесная связь языка и общества.

Ключевые слова: американский вариант английского языка, социолингвистика, прагмакогнитивный и лингвокультурологический аспект речи.

TERRITORIAL VARIABILITY OF AMERICAN ENGLISH IN SOCIOCULTURAL AND PRAGMACOGNITIVE ASPECTS

The article is devoted to social and territorial variability of American English. The linguistic changes and their reasons from the position of sociolinguistics, pragmatic and cognitive linguistics are examined and the close relationship between language and society are underlined. The article corresponds to the General tendency of modern linguistics – the transition from the «internal» linguistics to the external, anthropological linguistics which examines the concept of the language in close connection with the person's thinking, his spiritual-practical activity. As the most important means of communication the language is examined as a component of communicative activities; as a key way of transforming the world, communication and interpersonal adjustment the language is analyzed as a means of encourage people to certain actions, to the fixing social relations. The language is shown as a socio-cultural phenomenon that reflects the mass thinking, which reacts to all changes and innovations that occur in the world. The tendency towards the preservation of national specific, for the preservation and development of cultural identity is considered. The strengthening of the positions of territorial and social dialects is examined. The role of the accent as an important indicator of the speaker, which provides cultural diversity of the American States is underlined.

Key words: American English, sociolinguistics, pragmacognitive and linguoculturologic aspect of the language.

У сучасному світі, в умовах зростаючих тенденцій до інтеграції та діалогу все більшої вагомості набуває питання повноцінного розуміння людей, які мають різну за формою та змістом культуру мислення, цінності та поведінки.

Метою роботи є аналіз фонетичних особливостей регіональних діалектів американського варіанту англійської мови з позицій соціолінгвістики, прагматики та когнітивної лінгвістики.

Актуальність представленої статті визначається нагальною потребою осмислення соціальної та територіальної варіативності у соціолінгвістичному, прагмакогнітивному та лінгвокультурологічному аспектах.

Посилення соціальної та територіальної диференціації призвело до появи великої кількості лінгвістичних досліджень, які присвячені вивченню цієї проблеми. Це, перш за все роботи А. Назарової (2008), С. Личаної (2011), Т. Крючкової, Б. Наумова (1991), L. Cambell (2006), R. Delanay (2000), W. Wolfram and N. Schilling-Estes (1998).

Як багатомірне явище, мова органічно входить до найбільш загальних феноменів буття. Як найважливіший засіб спілкування мова розглядається в якості компонента комунікативної діяльності: як найважливіший спосіб перетворення світу, інформаційного забезпечення та міжособистісного регулювання мова аналізується в якості засобу впливу, спонукання людей до тих чи інших дій, до фіксації соціальних відносин; як найважливіше сховище колективного досвіду мова є складовою частиною культури [2, с. 4].

Як соціально-культурне явище, мова відображає масове мислення; вона реагує на всі зміни та нововведення, які відбуваються у соціумі. Людство стрімко наближається до об'єднання економічних та політичних систем. Але при очевидному прагненні народів синтезувати свої досягнення в області керівництва державою та економікою, не менш очевидним є тенденція до збереження національної специфіки, в першу чергу, до збереження та розвитку культури самобутності.

Отже, ми можемо говорити про існування відцентрових та доцентрових тенденцій як факторів, які визначають в останні десятиліття розвиток націй, та, як наслідок, і розвиток мови. Не зважаючи на процеси глобалізації, які сприяють уніфікації мовних варіантів, наразі в світі спостерігається посилення позицій територіальних та соціальних діалектів.

Згідно даних найсучасніших досліджень, які були проведені на всій території США, зростаюча міграція населення, імміграція з інших країн, та засоби масової інформації значно впливають на американський варіант англійської мови. З одного боку, ці фактори призводять до змішення діалектів та нівелювання діалектних розбіжностей, з іншого – сприяють розвитку місцевих говірок у багатьох урбанізованих районах країни, а також акцентів, які зумовлені соціальним статусом, родом занять, етнічною належністю, статтю.

В Далласі та Атланті міграція мешканців північних штатів в значній мірі вплинула на місцеву вимову: молоді люди в Далласі і Атланті вимовляють займенник першої особи однини «I», а не «Ah», як традиційно прийнято в мовленні мешканців південних штатів.

Більш мобільна частка населення, особливо ті, хто отримав вищу освіту, частіше використовує так званий «Network Standard» (стандарт радіомовлення та телебачення), на якому говорять ведучі національних програм новин. Цей діалект спочатку склався на основі регіональних діалектів Середнього Заходу, в основі яких була мова представників середнього класу. Зараз він не є регіонально або соціально маркованим.

Акцент залишається важливим індикатором статусу мовця. Соціологи звертають увагу на той факт, що багато людей роблять висновки про моральні якості, освіченість, культуру співрозмовника на основі діалекту, який він використовує. Оскільки носії стандартної мови контролюють освіту, комерцію, управління та інші інститути влади, стандартний діалект міцно асоціюється з громадським життям. Стандартна англійська мова необхідна, щоб отримати доступ до освіти, можливості знайти хорошу роботу. Засоби масової інформації широко пропагують ідею про те, що регіональний акцент не має будь-якої цінності, що його треба викоринювати, що просторічні риси треба виправляти навіть вдома.

Однак, не дивлячись на прогнози багатьох експертів, відповідно до яких всі американці у найближчому майбутньому будуть говорити на простому гомогенному діалекті дикторів теленовін, США лишаються країною з величезною кількістю регіональних діалектів, сленгу та говірок [5; 6; 8; 11].

Як зазначає професор У. Лабов в інтерв'ю газеті «Нью-Йорк Таймс» практично в кожному місті відбуваються помітні зміни у вимові. Таким чином, діалекти Чикаго, Нью-Йорку, Бірмінгему та Сент-Луїсу тепер значно більше відрізняються один від одного, ніж раніше (років 50-100 тому) [11, с. 7]. Все вищезгадане стосується міських діалектів, в той час як традиційні сільські говірки зникають. Американський лінгвіст Уолт Вольфрам, який вивчає мову острова Окракок (Південна Кароліна), вважає, що цей діалект знаходиться під загрозою зникнення через масовий наплив туристів [12].

Розглянемо причини зростаючої диференціації американського розмовного стилю. У першу чергу вона пояснюється прагматичними явищами. Один з факторів, що спрямовує динаміку діалектних процесів в сторону, протилежну лінії зближення з літературною нормою, – це наявність прихованої престижності, яка асоціюється в Америці з мовою робочого класу, тобто томо шару суспільства, який характеризується більш або менш сильними відхиленнями в мовних звичках від вимог норми. Ідея про наявність прихованого престижу була вперше висунута американським лінгвістом У. Лабовим [1, с. 37]. На думку виконавчого директора Американського Діалектичного Товариства професора Алана Меткалфа, це може бути наслідком того, що в ситуації вибору, між використанням людиною мови засобів масової інформації чи того діалекту на якому говорять його знайомі та більша частина його оточення, він обере діалект своїх друзів, так як нова мовна поведінка зробила б його смішним перед родиною, друзями та товаришами по роботі [11, с. 7]. Проведені в цьому руслі дослідження доводять, що коли викладачі виправляють діалект учнів, ті, в свою чергу, зазвичай частіше використовують просторічні риси в своїй мові [4]. Цей факт також свідчить про те, що нестандартна мовна поведінка має приховану цінність. Різноманітні варіанти мови грають роль соціальних символів, показників належності особи до певної територіальної спільноти, яка підтримує зв'язок з національними традиціями і т.п. [3, с. 50]. З точки зору Аллана Джаббора, директора Американського Центру Народної Творчості і Традицій при Бібліотеці Конгресу регіональні акценти забезпечують культурне різноманіття американського держави [11, с. 7]. Діалект також виконує функцію розмежувань «свій» – «чужий».

Розглянемо діалекти Північно-Західного узбережжя США (говори Бостона, Массачусетса, Нью-Гемпшира), які традиційно відносяться до Північного вимовного типу. Характерною рисою цих діалектів є випадіння приголосного [r] в середній частині слова (*»pahk the cah in Hahvahd Yahd«*) і додавання приголосного [r] в кінці слова, де він традиційно не вживається (*»Santa Monicker«*). На сучасному етапі розвитку даних акцентів прослідковується тенденція до збільшення розбіжностей між ними. В результаті опитування, проведеного лінгвістом Наомі Нейджи у Массачусетсі, менш ніж 33% опитаних заявили, що друга літера в таких словах, як «father» та «bother» звучить однаково. У Південному Нью-Гемпширі 67% опитаних стверджували, що ці слова римуються, тобто що немає різниці у вимові літер «a» в слові «father» і «o» в слові «bother». На думку Наомі Нейджи, той факт, що велика кількість опитаних у штаті Массачусетс вимовляє різні фонемні варіанти в цих словах, свідчить про прагнення до самобутності та відображає приховану ворожнечу, яка існує між двома штатами [11, с. 7]. Мешканці Південного Нью-Гемпширу більше контактують з Бостоном, тому мовні відмінності є для них засобом вираження своєї індивідуальності.

Як вже неодноразово зазначалось раніше, мова знаходиться у тісному зв'язку із соціумом. Вивчення варіативності продиктоване потребами суспільства. Можна зробити висновок, що дослідження властивостей різних діалектів американського варіанту англійської мови є необхідним в наш час за цілим рядом причин.

По перше, США – багатонаціональна країна, де найбільш гостро стоїть проблема расової та мовної терпимості. Одна з аксіом соціолінгвістики свідчить про те, що за пересторогою проти тієї чи іншої мови чи діалекту стоїть пересторога проти носія цієї мови чи діалекту. Як приклад, розглянемо американські територіальні та соціальні діалекти з позиції їх престижності.

Діалекти Нової Англії мають найбільш високий престиж завдяки Гарвардському університету, а також економічному та культурному впливу Бостона в період становлення США. Діалекти Південного узбережжя менш престижні серед жителів Півночі. Однак самий низький соціальний статус серед регіональних акцентів мають діалекти Нью-Йорку. Роберт Деланей припускає, що причиною може бути той факт, що більшість американців негативно ставляться до мегаполісів [6]. Каліфорнійський діалект був дуже популярним у сімдесяті – вісімдесяті роки минулого сторіччя в результаті впливу масової культури (фільми, музика) [12]. Етнічні різновиди американської англійської мови (афроамериканська англійська, іспанська англійська, гавайська англійська) донедавна вважались соціально неприйнятними. Завдяки лінгвістичним дослідженням, які було здійснено в останні десятиліття, соціологи змогли довести, що всі мови та діалекти є рівноцінними з точки зору їх морального, естетичного, соціального потенціалу та з точки зору їх експресивної здатності [10], що вони характеризуються лінгвістичною цілісністю. Діалектні риси, які протиставляються стандартній мові, завжди передбачувані, вони не є випадковими відхиленнями. Визнання рівності мов та діалектів – це перший крок на шляху до викоринювання расової та етнічної дискримінації.

По друге, соціологи, педагоги та психологи занепокоєні низьким рівнем грамотності (особливо серед соціально ізольованої частини населення в США). Проведені в цьому руслі дослідження показують, що це зумовлено різницею у сприйнятті нормативної американської англійської. Когнітивна модель мови носіїв соціальних та територіальних діалектів не дозволяє їм адекватно сприймати інформацію, викладену на стандартній американській англійській мові. Процес сприйняття і декодування інформації відбувається в контексті нашого загального знання про те або інше явище або предмет, про який іде мова. Як наслідок, в повідомлення можуть бути привнесені елементи, які насправді, не малися на увазі адресатом. Це, в свою чергу, призводить до окремих індивідуальних відмінностей в розумінні тексту [7, с. 304-305]. Багато педагогів переконані у тому, що викладання стане більш ефективним, якщо зосереджувати увагу учнів саме на відмінностях у вживанні стандартної мови та діалекту. В такому випадку, імпліцитні мовні знання учнів стають основою вивчення стандартного варіанту. Учні зможуть отримати загальне уявлення про те, як мова функціонує в мовленні, що дозволить їм усвідомити процес переключення з діалекту на стандартний варіант, та навпаки, який відбувається постійно, навіть в мові носіїв стандартного діалекту.

По третє, наразі елементи соціальних та територіальних діалектів проникають у всі сфери мови, що може викликати проблеми в спілкуванні. Для досягнення необхідного комунікативного ефекту (успішності мовленнєвого акту) учасники використовують відповідні лінгвістичні та паралінгвістичні засоби, які повинні бути правильно декодовані співрозмовником. Без розуміння лінгвокультурологічної специфіки мовлення не можливо досягти успішної, правильної комунікації.

Отже будь-які лінгвістичні процеси та зміни викликані соціальними процесами. Мовна варіативність є наслідком існуючої конфронтації в суспільстві.

Література:

1. Бродович О. И. Диалектичная вариативность английского языка: аспекты теории / О. И. Бродович. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1988. – 196 с.
2. Карасик В. И. О категориях лингвокультурологии / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности. – Сб. науч. тр. – Волгоград : Перемена, 2001. – С. 3–16.
3. Крючкова Т. Б. Зарубежная социолінгвістика. Германия, Испания / Т. Б. Крючкова, Б. П. Наумов. – М. : Наука, 1991. – 157 с.
4. Ander Carolyn Temple, Dialect Education: Not only for Oakland / A. C. Temple, News Bulletin. – 1997. – March. – V. 20. – № 2 // <http://www.cal.org/resources/archive/news/199703/9703/Dialect.html>
5. Cambell Lyle. Sociolinguistics in the USA // Sociolinguistics: an international Handbook of the science of language and society (2nd edition), ed. by Ulrich Ammon, Norbert Dittmar, Klaus J. Mattheier, and Peter Trudgill / L.Cambell. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. – Pp. 225-266.
6. Delaney Robert. A Dialect Map of American English / R. Delaney. – C.W. Post Campus, Long Island University. – 2000 // <http://www.uta.fi/FAST/USI/REF/dial-map.html>
7. Garman Michael. Psycholinguistics / M. Garman. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 512p.
8. Labov William, Ash Sharon and Boberg Charles. A National Map of the Regional Dialects of American English / W. Labov, A.Sharon, V.Charle – 1997 // http://www.ling.upenn.edu/phono_atlas/NationalMap/NationalMap.htm#fnl
9. Oubru, Alondra. Black English Vernacular (Ebonics) and Educability: A Cross-Cultural Perspective on Language, Cognition, and Schooling / Oubru, Alondra – 1997 // <http://www.aawc.com/ebonicsarticle.html>.
10. Patric Peter L. Ten (Socio-) Linguistic Axioms / L. P. Patric – 2006 // <http://privatewww.essex.ac.uk/~patrickp/Courses/10slxaxioms.htm>
11. Sharkey Joe. Regionalisms in Plainspoken English, America's Still Whopperjawed / J. Sharkley. – New York Times. – 1997. – November. – №16. – P. 7 // <http://www.uta.fi/FAST/US8/REF/usregacc.htm#nyt>
12. Wolfram W. and Schilling-Estes N. American English: Dialects and Variation / W. Wolfram, N.Schilling-Estes. – Oxford Basil Blackwell, 1998 // <http://www.pbs.org/speak/seatosea/americanvariants.htm>.

УДК 378.1.016:811.111

О. В. Николаєнко, Т. О. Ушата,

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів,

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ В НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглянуто необхідність змін у сучасних підходах до викладання іноземної мови для спеціальних цілей в немовних виш в Україні, розгляду питань активізації процесу навчання засобами удосконалення форм та методів викладання, дослідження питань взаємодії студент – викладач в процесі навчання іноземної мови для спеціальних цілей.

Ключові слова: англійська мова для спеціальних цілей, активність, інтерактивне навчання, взаємодія.

СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К ПРЕПОДАВАНИЮ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье рассмотрена необходимость внесения изменений в современные подходы к преподаванию иностранного языка для специальных целей в неязыковых вузах Украины, рассмотрения вопросов активизации процесса обучения посредством усовершенствования форм и методов преподавания, исследования вопросов взаимодействия студент – преподаватель в процессе обучения иностранному языку для специальных целей.

Ключевые слова: английский язык для специальных целей, активность, интерактивное обучение, взаимодействие.

CURRENT APPROACH TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES FOR SPECIFIC PURPOSES AT NON-LINGUISTIC HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article deals with the necessity of making changes in current approaches of teaching a foreign language for specific purposes at non-linguistic higher educational establishments in Ukraine, of activating the process of study by means of updating the forms and methods of teaching. The significance of substitution the authoritarian methods of teaching by cooperative, interactive ones is reported. The importance of researching the issues of interaction and cooperation of lecturers and students while studying and teaching a foreign language for specific purposes is also stated. Some norms of behavior of all the participants of the process of study are covered. The definition of interactive learning is given, and its essence is revealed. The article also enumerates some effective active teaching methods, describes their advantages in comparison with traditional ones. Some demands to the work of lecturers and some goals which they should set themselves in the process of teaching foreign languages for specific purposes are considered.

Key words: foreign language for specific purposes, activation, interactive learning, cooperation, interaction, ESP.

Target setting. Nowadays amid dynamic development of the international integration process and information exchange by the specialists of any sector, except traditional training, it's necessary to have an instrument enabling to communicate effectively. There is such an instrument. It is a professionally oriented language or the so-called language for specific purposes. If talking about the English language the abbreviation ESP is in common use. There are a lot of scientific papers on the theory of ESP, special methods of teaching ESP have been developed, various researches are being held. Though the level of speaking English among the students of non-linguistic higher educational establishments is quite different, and very often it is far from perfect. So, it has become necessary to use innovative technologies and methods of teaching. The character and functions of professional education undergo changes. The goals of the professional education nowadays are not so much transferring knowledge and skill formation, as activity formation, ability of self-determination, future specialists' preparation to independent actions, cultivating responsibility for themselves and their actions. In order to solve these problems it's necessary to change the manner of interaction of lecturers and students. That's why the issues of activating the process of a foreign language study by means of updating the forms and methods of teaching are being widely discussed.

Last scientific researches analysis. The analysis of pedagogical literature showed that the ideas of active learning were being expressed during the whole period of pedagogics formation and development, long before it had become an independent science. Pythagoras (VI century B.C.) thought that the process of study should be held by mutual consent of a pupil and a teacher [1, с. 6770]. One of the supporters of the pupils' active position in the process of study was Michel de Montaigne (1533-1592). He considered that there are occasions when it is appropriate for the teacher to direct the learning from the front, but there are also